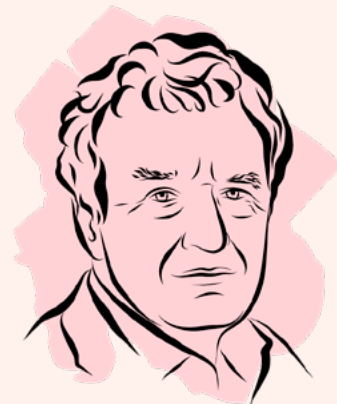

We mogen trots zijn op Europa en jawel, ook op Nederland

Europa is de bakermat van de vooruitgang. Hier is de moderne revolutie begonnen. Hier is de Verlichting ontstaan, de Republiek der Letteren, de Industriële Revolutie, een niet aflatende innovatie en als gevolg daarvan een ongekennde economische groei. De welvaart per hoofd van de bevolking is hier in de afgelopen eeuwen maar liefst vijftigvoudigd.

Al dit fraais komt uit West-Europa. Waarom hier?

Daarover buigt Joel Mokyr zich in *A Culture of Growth* uit 2016. Cruciaal in het denken van deze Nederlands-Israëlsche Amerikaan, aan wie enkele weken geleden de Nobelprijs voor Economie werd toegekend, is het concept van 'nuttige kennis'. Het was in Groot-Brittannië en de Lage Landen dat geleerden zich bogen over de problemen van de boer op het land, de matroos op zijn schip en de arbeider in de fabriek.

Handige knutselaars transformeerden tot grote geleerden (Antoni van Leeuwenhoek kon goed glas slijpen en filosofeerde daardoor over onzichtbaar leven); grote geleerden als Spinoza (ook glasslijper) en Christiaan Huygens (maakte zijn eigen instrumenten) haalden hun neus niet op voor handwerk. Dat overbrugde 'de sociale kloof tussen wetenschappers en fabrikanten', aldus Mokyr. Het Habsburgse Rijk, de wereldmacht tot de Lage Landen en Engeland het overnamen, was alleen met de elite bezig. 'Het Oostenrijkse Keizerrijk bracht Haydn en Mozart voort, maar geen Industriële Revolutie.'

Zo rond 1700, vlak voor de economische reuzensprong voorwaarts, was China minstens zo voorlijk, minstens zo goed opgeleid en vermoedelijk zelfs beschaafder dan Europa. Ook waren allerlei uitvindingen (boekdrukkunst, vaccins, de paraplu, buskruit, porselein) daar al eeuwen eerder gedaan. Maar toch, aldus Mokyr: 'Waarom had China geen Industriële Revolutie?'

De kersverse Nobelprijswinnaar is in 1946 geboren in Leiden als Mok en kent nog het woord voor 'leftover' ('kliekje'), blijkt uit een interview dat *NRC* met hem had. Wat een leuke man! Lekker tegendraads ook. Zo beschrijft hij in *A Culture of Growth* de politieke versplintering van Europa niet als nadeel maar juist als voordeel. Vooruitgang en 'creatieve destructie' (innovatie) zijn schatplichtig aan ketters, rebellen en vernieuwers, mensen die *out of the box* kunnen denken. Maar die kunnen op de brandstapel belanden (Giordano Bruno) of door de paus tot zwijgen worden gedwongen (Galilei Galileo).

Wanneer denkers in het ene land niet meer welkom waren, bijvoorbeeld vanwege vermeende blasfemie, klopten ze gewoon een deur verder aan. René Descartes mocht zijn revolutionaire rationalisme niet in Frankrijk verkondigen en kwam naar Nederland. Toen hij ook hier werd gedwarsboomd (door een steile Utrechtse calvinist en prins Maurits van Oranje) ging hij naar Zweden. Ook Hugo de Groot kreeg mot met prins Maurits maar was welkom in Parijs, aan het hof van Lodewijk de Dertiende.

Zo ontstonden in lappendeken Europa de wilde ideeën die in meer monolithische en gesloten culturen als die van China, Japan en het Ottomaanse Rijk niet konden ontspruiten. Daarbij waren vooral de protestantse landen tolerant, schrijft de Joodse Mokyr. 'De bereidheid van Nederland en later Groot-Brittannië en de Verenigde Staten om joden en dissidente christenen te tolereren heeft sterk aan hun economieën bijgedragen, vooral op het gebied van ambachtelijkheid en financiële diensten.'

Zonder steun van de Verenigde Staten kunnen we geen vuist maken tegen Rusland. Onze industrie wordt weggeconcentreerd door die uit China en Zuid-Korea. Als Trump blaft, kruipten we. Europa is een watje.

En dan worden we ook nog eens verantwoordelijk gehouden voor alle rampspoed: klimaatverandering, kolonialisme, slavernij, racisme, roept u maar. Als gevolg daarvan wordt Europa alom beschimpt, niet in het minst door 'westerse zelfhaters', zoals natuurkundige en wetenschapsjournalist Arnout Jaspers dat noemt in zijn recente boek *Weg met ons!*.

Maar dat is flauwekul, realiseer je je na lezing van *A Culture of Growth*. Natuurlijk, het zit nu even tegen, in Europa en in Nederland. Maar het kan niet anders dat achter de wolken de zon weer schijnt. Europeanen (en Nederlanders) hoeven zich sowieso nergens voor te schamen. Sterker, we mogen apetrots zijn. Onze voorouders hebben de wereld gemoderniseerd.

Hoofd omhoog, schouders recht, borst vooruit.

De moderne revolutie is niet in China ontstaan maar in West-Europa